

مرور اخبار

جامعه ارمنی

کلیسای ارمنی در ایران اثر تاریخی شناخته شده است

به گزارش خبرگزاری IRNA، سازمان حفظ میراث فرهنگی ایران منطقه کلیسای تادئوس مقدس را بعنوان اثر تاریخی شناخته و مقررات حفظ و موازین معماری- ساختمانی آن را تأیید نموده است.

کلیسای تادئوس مقدس برای ارمنیان کل جهان اهمیت خاصی دارد. هر سال در این روزها بسیاری از ارمنیان و پیروان دیگر مکاتب مسیحیت کلیسای تادئوس مقدس را زیارت می‌کنند و در آنجا مراسم مذهبی انجام می‌دهند.

سازمان حفظ میراث فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اطلاع داده است که هر گونه عملی که به نما و یا زیربنای کلیسا ضرری وارد سازد، موجب آسیب دیدن شکل کلی و طبیعی آن شود و همچنین ساختمانهای موقت و دائمی، هر گونه دخالت در منظره تاریخی کلیسا از جمله بازسازی، گسترش، تعمیر و مرمت آن نمی‌تواند بدون دریافت مجوز مربوطه انجام شوند.

کلیسای تادئوس مقدس در شمال شرقی وادی چالدران احداث شده و کلاً شبیه کلیسای جامع اجمیادزین است. در حال حاضر ساختمان متشکل از دو قسمت قدیمی و جدید است که به ترتیب در سالهای ۱۳۲۹ و ۱۸۲۰ احداث شده‌اند.

گولوس ارمنی ۸۲/۰۵/۹

ایران

مصوبه مجلس درباره تحصیل دوباره تابعیت ایرانی برای ایرانیان.

تهران - ایرنا: مجلس شورای اسلامی کلیات لایحه ای را به تصویب رساند که براساس آن هیأت دولت می‌تواند به پیشنهاد وزارت امور خارجه صرفاً با یک بار تحصیل تابعیت ایران توسط افرادی که مقررات خارج شدن از تابعیت جمهوری اسلامی ایران را رعایت نکرده‌اند، در صورت داشتن شرایط، موافقت کند.

این لایحه به عنوان لایحه اصلاح ماده «۹۸۹» قانون مدنی در جلسه علنی روز سه شنبه مجلس مطرح و مطلب فوق به عنوان تبصره «۲» به ماده مذکور الحاق شد.

نمایندگان مجلس همچنین تصویب کردند که در ماده ۹۸۹ قانون مدنی مصوب ۳۱۳۱/۲۱/۱۲ عبارت ولی در عین حال کلیه اموال غیر منقوله او با نظارت مدعی العموم محل به فروش رسیده و پس از وضع مخارج فروش، قیمت آن به او داده خواهد شد حذف شود. به گفته محمد کاظمی، منبر کمیسیون قضایی و حقوقی

مجلس طبق ماده فوق، هرگاه یک تبعه ایرانی مقررات خارج شدن از تابعیت جمهوری اسلامی ایران را رعایت نکرد، توسط دادستان اموال غیر منقول او به

فروش رسیده و پس از کسر مخارج فروش، قیمت آن به او داده خواهد شد. وی با بیان اینکه در ایران تابعیت مضاعف پذیرفته نشده است، افزود: این مسئله موجب شده، ایرانیانی که قصد بازگشت به کشور دارند، هیچ تمایلی به بازگشت

نشان ندهند و حذف این بخش از ماده «۹۸۹» قانون مدنی به منظور جذب سرمایه و نخیکنان است.

ارمنستان

اظهارات وارتان اسکانیان وزیر امور خارجه ارمنستان در خصوص

گشایش مرز آن کشور با ترکیه

سؤال- آیا گشایش مرز با ترکیه امکان دارد عواقب منفی برای اقتصاد ارمنستان در پی داشته باشد؟

وارتان اسکانیان وزیر امور خارجه ارمنستان به این سؤال خبرگزاری REGNUM جواب داد- اصولاً، بنظر من در نتیجه گشایش احتمالی مرز

ارمنستان- ترکیه هیچ گونه عواقب منفی برای اقتصاد کشورمان نباید صورت بگیرد. اینگونه مسائل جامع به برخورد گسترده نیاز دارند. کاملاً مطمئنم که گشایش مرز نه تنها برای دو کشور بلکه بطور کلی برای منطقه نیز مفید خواهد

بود. البته ممکن است که برای یک زمینه جداگانه موارد منفی و برای یک زمینه دیگر موارد مثبت بوجود بیایند. اما تکرار می‌کنم که بطور کلی این امر فقط سودمند می‌باشد. کشورمان راه خروج به بازار ترکی و از طریق آن به بازار عربی پیدا خواهد کرد. مثلاً امروز خط آهنی که از مرز ارمنستان شروع می‌شود و از طریق

خاک ترکیه به بندر لانتاکیا در سوریه می‌رسد، فعال نیست. این مسیر خط آهن بهره‌برداری نمی‌شود و این امر موجب تأسف است و در صورت استفاده از آن تجارت ارمنی می‌تواند سود بزرگی ببرد.

گولوس ارمنی ۸۲/۰۴/۲۸

نیروگاه اتمی ارمنستان

آشوت مارتیروسیان مدیر نظارت دولتی بر امور نیروگاه اتمی ارمنستان چنین ارزیابی را ارائه نمود: "در حال حاضر امنیت نیروگاه اتمی ارمنستان مطابق با نرهای رایج و مفاد قانونی است."

طبق این مقررات، امنیت این قبیل نیروگاههای نسل اول باید بطور مستمر ارتقاء یابد. بنا به اظهارات وی تا هنگام بهره برداری مجدد از نیروگاه اتمی برنامه ای تنظیم شده و از سال ۱۹۹۴ تا کنون اقدامات ارتقاء سطح امنیت عملی می‌شوند و این اقدامات هر ساله تا هنگام متوقف ساختن فعالیت نیروگاه ادامه خواهند یافت. آقای مارتیروسیان همچنین قید نمود که موعد متوقف ساختن نهایی فعالیت‌های نیروگاه هنوز نامشخص است.

مدیر نظارت دولتی بر امور نیروگاه اتمی اظهار داشت که نیروگاه اتمی ارمنستان طی سالهای ۱۹۸۹-۱۹۸۰ و از سال ۱۹۹۵ تاکنون فعالیت دارد یعنی برای مدت کمتر از ۱۶ سال. به گفته وی: "طبق طراحی نیروگاه اتمی ارمنستان، این نیروگاه می‌تواند برای ۱۴ سال دیگر مورد بهره برداری قرار گیرد."

آرمن پرس، آرم اینفو، هاپوتس آشخار ۱۳۸۲/۰۴/۲۸

گوناگون

ایده شکل گیری سازمان جهانی ارمنی در آمریکا در مرکز توجه

قرار گرفته است

آرا آبراهامیان رئیس انجمن ارمنیان روسیه در گفتگویی که با خبرنگار خبرگزاری "ایتار تاس" داشت ضمن تفسیر نتایج سفر خویش به آمریکا اعلام نموده است:

"ایده شکل گیری سازمان جهانی ارمنی و همچنین ابتکار برگزاری کنسره جهانی ارمنی در مسکو نه تنها در چارچوب مقامات آمریکا بلکه در چارچوب نمایندگان جوامع ارمنی آمریکا نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

بر اساس سخنان وی تلاشهای سازمان جهانی ارمنی نه تنها پیرامون حل مسائل مربوط به ارمنیان بلکه مسائل بین المللی چون "مبارزه با فقر و اقدامات تروریستی" نیز می‌باشد. یکی دیگر از اهداف سازمان کمک به هم گرائی اقتصادی کشورها می‌باشد. قابل ذکر است که آرا آبراهامیان در نظر دارد به هدف بررسی ابتکار جدید در آخر سال با جرج بوش رئیس جمهور آمریکا نیز ملاقات داشته باشد.

هاباستانی هانراپوتیون ۸۲/۰۵/۱۰

پیشوای مذهبی ارمنیان استرالیا مدال افتخار دریافت کرد

بنابر حکم نخست وزیر استرالیا پیشوای مذهبی ارمنیان آن کشور به دریافت مدال افتخار استرالیا نائل آمده است. استرالیا اکنون ۱۰۰- مین سال تشکیل حکومت در این کشور را جشن می‌گیرد. این دولت مدال مخصوص ۱۰۰- مین سال حکومت را ضرب کرده است.

بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۲/۰۵/۰۹

امثال و حکم

مطالب این بخش از کتاب "ریشه های تاریخی امثال و حکم" تألیف زنده یاد مهدی پرتوی آملی گرفته شده است.

احساس بالاتر از دلیل است

دلیل و برهان هر قدر هم قاطع و مستدل باشد، نمی‌تواند جای احساس را بگیرد. همیشه دلیل و برهان دون احساس، و احساس بالاتر از دلیل است. این عبارت - البته در میان اهل اصطلاح و عرفان - هنگامی مورد استفاده و استناد قرار می‌گیرد که متکلم در پیرامون رد و نقض مسائل مسلم و بدیهی اقامه دلیل کند. یعنی همان کاری را که اهل جدل و سفسطه انجام می‌دهند و هدفشان اقامه دلیل است، نه قانع کردن مخاطب.

عبارت بالا از تاریخی ضرب المثل شد که فیلسوف شرق و صاحب کتاب اسفار، ملاصدرا شیرازی با ذکر شاهی بارز و آشکار به حقیقت احساس و رد دلایل سفسطایی پرداخت؛ چه اساس فلسفه سفسطایی بر اصل جدل و سفسطه و قلب حقایق از طریق اقامه دلایلی که رد آن دلایل خالی از اشکال نیست استوار می‌باشد.

می‌گویند روزی ملاصدرا در کنار حوض پر آب مدرسه درس می‌داد. غفلتاً فکری به خاطرش رسید و رو به شاگردان کرد و گفت: "آیا کسی می‌تواند ثابت کند آنچه در این حوض است آب نیست؟"

چند تن از طلاب زبردست مدرسه با استفاده از فن جدل که در منطق ارسطو شکل خاصی از قیاس است و هدف عاجز کردن طرف مناظره یا مخاطب است نه قانع کردن او، ثابت کردند که در آن حوض مطلقاً آب وجود ندارد و از مایعات خالی است.

ملاصدرا با تبسمی رندانه مجدداً روی به طلاب کرد و گفت: "اکنون آیا کسی هست که بتواند ثابت کند در این حوض آب هست؟" یعنی مقصود این است که ثابت کند حوض خالی نیست و آنچه در آن دیده می‌شود آب است.

شاگردان از سؤال مجدد استاد خود ملاصدرا در شگفت شده جواب دادند که با آن صغری و کبری به این نتیجه رسیدیم که در حوض آب نیست، حال نمی‌توان خلاف قضیه را ثابت کرد و گفت که در این حوض آب هست...

۳- در خواست از هیئت نمایندگی جمهوری ارمنستان در مسکو برای مطلع ساختن دولت روسیه شوروی تصمیمات کنگره.^۲

مطالب بیان شده ساده و روشن است. در آن روزها به دعوت دولت موقت جلسه‌ها و گرد هم آبی‌هایی در روستاها و مناطق مختلف آرتساخ تشکیل می‌یافت. جلسه‌ای که با شرکت ۸۶ نفر از نمایندگان ارمنیان روستاهای بخش‌های علیا و سفلی جوانشیر در روز ۲۷ آوریل تشکیل گردید، اعلام کرد که دولت آذربایجان توافقنامه مصوب کنگره هفتم ارمنیان قراباغ را با خشونت و شدت تمام نقض کرده است و متعاقب آن، مناطق مسکونی ۳۰۰۰ نفری **مارگوشاوان، ماراغا** و روستاهای دیگر به دست نیروهای مسلح مساوات و هوادارانشان ویران شده‌اند و در نتیجه اهالی جوانشیر عدم پذیرش حکومت آذربایجان را حق مسلم خود می‌دانند.^۳ دو روز بعد، در ۲۹ آوریل یک روز بعد از استقرار نظام شوروی در آذربایجان، کنگره متشکل از روستائیان ارمنی خاچن، جرابرد و گلستان در **مارتاگرت** یک صدا تصمیم گرفت "به جمهوری ارمنستان متمایل شود و تحت هیچ شرایطی زیر یوغ دولت آذربایجان نرود".^۴

دولت موقت آرتساخ با بررسی مکرر مسئله جهت گیری سیاسی در جلسات خود همیشه به این نتیجه رسید که "هرگز و تحت هیچ شرایطی" ممکن نیست "در قلمرو مرزهای آذربایجان قرار گرفت" و ارمنیان آرتساخ "باید به کل جامعه ارمنی بپیوندند و بخش جدایی ناپذیری از جمهوری ارمنستان را تشکیل دهد". آرتساخ، پرچم، نشان دولتی، سرود ملی و واحد پول جمهوری ارمنستان را رسماً می‌پذیرد. در یکی از جلسات تصمیم گرفته می‌شود که آرتساخ به استناداری زانگورور پیوسته بدین سان آرتساخ و زانگورور بخشی از جمهوری ارمنستان را تشکیل دهند.

پس از استقرار نظام شوروی در آذربایجان در ۲۸ آوریل ۱۹۲۰، در روزهای ۲۹ و ۳۰ آوریل کمیته‌های انقلابی شوشی، کاراباگینو، آقداغ و غیره تشکیل گردید. نزدیک شدن ارتش سرخ به مرزهای آرتساخ باعث شد سلطنت نقاب چهره خود را تغییر دهد. او در ۲۹ آوریل کمیته انقلابی قراباغ را اعلام و خود را رئیس آن معرفی کرد و این امر باعث خشم شدید ارمنیان آرتساخ شد. به منظور برداشتن نقاب از چهره سلطنت تلگرامهایی از سوی زحمتکشان آرتساخ برای لنین و نریمانف رئیس کمیته انقلابی آذربایجان ارسال شد. کمیته انقلابی ساخته دست سلطنت روز ۱۴ ماه مه منحل شد و به جای آن کمیته جدیدی پدید آمد و خود سلطنت نیز دستگیر شده به باکو انتقال یافت. چنین به نظر می‌رسد که این دژخیم ارمنیان به سزای اعمالش خواهد رسید لیکن با میانجیگری **نریمانف** رئیس کمیته انقلابی آذربایجان او از زندان آزاد شد و در امنیت کامل به ایران منتقل شده و در اینجا به فعالیت‌های ضد ارمنی و ضد شوروی خود ادامه داد.

مردم چنین گمان می‌کردند که با برقراری نظام شوروی در آذربایجان سیاست اشغالگرانه آذربایجان در قبال آرتساخ و زانگورور به پایان عمر خود می‌رسد لیکن در عمل چنین نشد و تنازع بقای ارمنیان آرتساخ وارد مرحله نوین و دشوارتری گردید. م. حسین اف کمیتر خلق آذربایجان در امور خارجی (وزیر امور خارجه-مترجم) ۳۰ آوریل ۱۹۲۰، تلگراف زیر را برای دولت ارمنستان ارسال می‌کند: "دولت کارگران و کشاورزان جمهوری شوروی آذربایجان به نام کمیته انقلاب درخواست می‌کنند نخست اینکه سپاهیان خود را از پهنه قراباغ و زانگورور خارج کنید، دوم به مرزهای خود باز گردید، سوم به کشتارهای قومی پایان دهید. در غیر اینصورت کمیته انقلاب شوروی سوسیالیست آذربایجان به جمهوری ارمنستان اعلان جنگ خواهد داد. سه روز برای دریافت پاسخ این اتمام حجت (التیماتوم) فرصت در نظر گرفته می‌شود". یک روز بعد التیماتوم دوم به امضای ارجیتکیدزه، کیروف، مخونوشین، و لواندوسکی برای وزیر امور خارجه ارمنستان ارسال گردید.

با کمال تأسف باید متذکر شد، فعالان سیاسی که حق تعیین سرنوشت ملل را اعلام کرده بودند خود در اولین فرصت ممکن این حق را نادیده گرفتند. التیماتوم آنها این امر را تصدیق می‌کند. در آنجا بویژه آمده بود: "به نام **جمهوری شوروی سوسیالیستی فدراتیو روسیه** به دولت ارمنستان پیشنهاد می‌کنیم هر گونه عملیات نظامی در خاک آذربایجان شوروی را بیدرنگ متوقف سازد و ارتش خود را از مرزهای آن خارج کند. این امر تا ۲۴ ساعت پس از دریافت پیشنهاد ما باید عملی گردد، در غیر اینصورت این کار توسط نیروهای ارتش سرخ روسیه انجام خواهد شد و کلیه مسئولیت‌های آن به عهده دولت ارمنستان خواهد بود".^۵

بدین سان به موجب این التیماتوم از جمهوری ارمنستان خواسته می‌شود سپاهیان خود را که از آرتساخ پیوند یافته به مام مین بر پایه حق تعیین سرنوشت، پشتیبانی و دفاع می‌کردند، از "مرزهای آذربایجان" خارج نماید. بدین معنی که آرتساخ بخشی از قلمرو دیگران محسوب می‌شود.

فیلسوف شرق چون همه را ساکت دید سرش را بلند کرد و گفت:

"ولی من با یک وسیله و عاملی قویتر از دلایل شما ثابت می‌کنم که در این حوض آب وجود دارد". آنگاه در مقابل چشمان حیرت زده طلاب کف دو دست را به زیر آب حوض فرو برد و چند مشت آب برداشته به سر و صورت آنها پاشید. همگی برای آنکه خیس نشوند از کنار حوض دور شدند. فیلسوف عالیقدر ایران تبسمی بر لب آورد و گفت: «همین احساس شما در خیس شدن بالاتر از دلیل است....»

میرزا محمد تنکابنی صاحب کتاب قصص العلماء نظیر این واقعه را به عالم و حکیم عصر صفویه معروف به ملا میرزای شیروانی یا محقق شیروانی هم نسبت داده است.

باری در این مقاله مختصر و مجمل هر دو واقعه شرح داده شد. ولی بدیهی است چنانچه هر دو واقعه اتفاق افتاده باشد؛ به مصداق الفضل للمتقدم، واقعه اولی را چه از نظر تقدم زمانی و چه به لحاظ مقام شامخ علمی قهرمان واقعه باید ریشه تاریخی ضرب المثل بالا دانست که صیت شهرت ملاصدررا در شرق و غرب پیچیده، حکایتها و داستانها از دوران افاضات و در به دریهایش نقل کرده اند.

نگاهی به جغرافیای تاریخی و تاریخ آرتساخ

(بخش ۱۰)

ا.گرمایک

رویدادهای آرتساخ (قرباغ) در سالهای ۱۹۲۳-۱۹۱۷

دولت ارمنستان تصمیم گرفت در اسرع وقت به ارمنیان آرتساخ کمک برساند و نخستین اقدام مطلع ساختن نمایندگان دولت‌های متفق درباره وقایع و اوضاع آرتساخ بود، سپس به جوخه‌های نظامی ارمنی مستقر در زانگورور دستور داد آماده ورود به آرتساخ شوند.

با وساطت نمایندگان دولت‌های متفق، کنفرانس اضطراری سه جمهوری قفقاز در تفلیس گشایش یافت و کلاً به بررسی مسایل مرزی جمهوری‌های همسایه بویژه مسئله آرتساخ پرداخت. دولت مساواتی آذربایجان از همان ابتدای امر در صدد به شکست کشاندن کنفرانس بود. حتی تلاش می‌کرد از ورود هیئت ویژه تشکیل شده توسط نمایندگان دولتهای متفق به آرتساخ جلوگیری به عمل آورد. صبر و تحمل و درنگ بیشتر در حکم خیانت به حقوق ارمنیان آرتساخ به شمار می‌رفت و بدین سان با هماهنگی دولت جمهوری ارمنستان روز ۱۴ آوریل سال ۱۹۲۰ جوخه‌های نظامی **درو (Dro)** **دراستامات کانایان (Drastamat Kanaian)** از سوی زانگورور به منطقه **واراندا** و **نژده (Nejhdah)** **گارگین تر- هاروتیونیان** از **غاپان** وارد **دیزاک** آرتساخ شدند. ارمنیان آرتساخ با شادمانی بسیار از ورود ناجیان ارمنی استقبال کردند و آرتساخ پس از مبارزه و تحمل رنجهای فراوان به مام مین پیوست. سلطنت استاندارد هیچ تلاشی برای مقاومت در برابر نیروهای مسلح جمهوری ارمنستان از خود نشان نداد و ترجیح داد همراه عساکر در محاصره شوشی باقی بماند.

در همین روزها دولت موقت آرتساخ تشکیل شد و نمایندگان احزاب مختلف در آن شرکت نمودند.

دولت در نخستین جلسه خود به تاریخ ۲۳ آوریل ۱۹۲۰ مسئله تعیین سرنوشت ارمنیان آرتساخ را بررسی کرد و تصمیم گرفت درخواست بحق ساکنان ارمنی این سرزمین را مبنی بر پیوست آرتساخ به مام مین مورد پشتیبانی قرار دهد. **آرشاویر کامالیان** مسئول امور کار و کشاورزی در سخنرانی خود چنین گفت: "خواست امروزی و کنونی ارمنیان قراباغ گرایش و تمایلات ارمنی و ارمنستان است و هرگز در هیچ شرایطی پیوند با آذربایجان مطرح نخواهد بود". **آساتور اودیسیان** مسئول امور داخلی در سخنان خود تأکید کرد که: "تمایلات ارمنی باید آشکارا اعلام شود، حتی اگر ارتش بزرگ روسیه (منظور او ارتش یازدهم است- آ.ه.) به قفقاز حمله کند. این تقاضا باید به آنها هم اعلام شود... خواست‌ها و تمایلات ملت ما باید روشن و واضح باشد حتی در شرایط برقراری نظام سوسیالیستی نیز قراباغ و زانگورور باید بخشی از ارمنستان باشند". اکنون چند جمله از سخنان **نیکلای عیسی خانیان** مسئول امور قضایی را یادآور می‌شویم: "قرباغ باید توسط شورای ملی اداره شود اما باید از کلیه سازمانهای دولتی ارمنستان نیز برخوردار باشد".

کنگره نهم ارمنیان قراباغ که روز ۲۵ آوریل در روستای **تاغواورد** ناحیه واراندا تشکیل شد، یک دل و یک صدا تصمیمات زیر را اتخاذ و اعلام نمود:

۱- توافقنامه موقت امضاء شده توسط کنگره هفتم ارمنیان آرتساخ با دولت آذربایجان به علت نقض آن توسط ارتش آذربایجان و حمله به ساکنان ارمنی شوشی و روستاهای دیگر ملغی می‌گردد.

۲- اعلام پیوستن قراباغ کوهستانی به جمهوری ارمنستان به عنوان بخش جدایی ناپذیر آن.

۲ - نگاه کنید به آرشیو دولتی، ۵۸۱، ۱، ۲۰۰، شماره ۹۸.

۳ - همانجا، ۵۶۳، شماره ۱۹۳.

۴ - سند شماره ۱۳.

۵ - آرشیو سازمانها، ۳، ۴، ۳۰، شماره ۱